



דגים שבים — כל הגדול מחברו בולע את חברו (עבודה זרה, ד')
(מתוך בפתח דפוח — איורים לאמנות ופתגמי חז"ל, שילוקמה גמורה:
אראלה, הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשל"ו)

הקאובוי של מארלבורו

מאת אורציון ברתנא

נוצח, — שירים מאת רוני סומק, הוצאת מודן, ספרייה קטנה ל" שירה, תשל"ו, 29 עמ'.

הסגנון אחד. שמות העצם הוסיף. התיאורים דומים. המטאפורות בתחסידימויים קבוע. אני הושב שזאת ניתן לומר על שירי כל משורר ומשורר, ובעיקר על אסופות בודדות מתקופה אחת. אולם כשזה נאמר על אסיפת שירי רוני סומק — אסופה קטנה של שירים קצרים — יש בכך כדי להדגיש ייחודם של שירי רוני. לטוב ולרע. הצמצום קובע את האינטימיות. השירים, בתחילתם התחום מאוד והמוגדר היטב, מציגים ליריקה אחידה, אומרים דברים דומים.

הדמיון שבין השירים ונטייתו של רוני סומק לקצר הם תכונות מהותיות של כתיבתו. בזה מסיימת חמנת בעיניי הכונתם החשובה ביותר של שיריו — הרומאנטיזם. כאמור, הדמיון בין השירים יוצר עולם שירי מוגדר היטב. ואילו הנטייה לקיצור יוצרת, לכאורה, אפקט הפוך: רמזים, מטונימיות, קטעי תמונות התופכים את הדלם הגרמו לסמלי, למעורפל ולכוללני. למעשה, בגלל גישתו הרומאנטית, הוברים שני הפכים אלה למשמעות פואטית אחת:

העולם השירי מוגדר ומצומצם. כי יש לו אופי רומאנטי אחיד. והוא נרמז ומעורפל בגלל אופי רומאנטי זה — מלאמוליות, געגועים, החושה מטונימת של אובדן, הפקרת את האני השיר לדמיוניתו.

האקטואליות בשירים היא אפי טואליות פלאקאטית, מאורעות ודמויות תופכים לסמלים ליריים אישיים. הם לקוחים קצת מן ה"במיון האישי, והרבה מן הנסיון הדמיוני — קולנוע וספרות. ה"עדינות הלירית והעדינות הנערית של משורר צעיר קובעות את מושאי שירתו. הוא בוחר בן-ה"סביבה התרבותית מודלים דראמטיים של גברים ונשים ומרכיב בהם מיתוס הרואי בזעיר-אנפין. מיתוס, שבו התום של הכותב מנצל את ההרואיות של גיבוריו. האקטואליות התרבותית המזינה "ביתוס" זה היא אקטואליות פלאקאטית: כאן הליידי שרה בלזו בצד מרילין מונרו; כאן ה"קאובוי הרזוב בפרסומת לסיגרי יות מרלבורו לצד פרנאנדו סאני שז: כאן לוליטה והפונדקית של אלתרמן וגאילדה אשקה אהרן של גלבוש בדימוי אישי מאוד. רוני סומק נחלק ברבדים הרבוי תיים שונים בהיי, והוא מעתיק את סמליהם בשיריו לדרגה אחת של הסיבות. במודל ההרואי משוקבת הרוי כאנטיקה בארוטיקה. לא רק הגבי

רים גדולים, גם הנשים גדולות. מלאות מין ושדיים, ספק מפתח בעוצמתן, ספק מפתח באמהותן. גם הארוטיקה כפופה לרומאנטיקה. את המין רואים מרחוק, רוי אים בזכרון, מתגעגעים אליו. ה"נשים הגדולות כבר אבודות בש"ביל עצמן — כי הן מתות. כי הן עצובות — ובשביל האני"השיר הרומאנטי, שרוצה לראות אותן כך, לפגישה אבודה זו בין הגבר וה"אני"השיר) לאשה, ל"מודל הרואי זה, מתאימות שורות הסיום של הקובץ: "בסוף הדרך ידלק הקאובוי של מרלבורו שירי גריה לזכר / חוטי הצמר שסרגה על המון ורוד שאצבעותיה ערו בבו לה בפטמות" (עמ' 29).

הדימויים, שהם חצי-בוהמיים ב"שירים שמקורם ברומאנטיקה-הום של משורר, שקל לו וטוב לו ל"התפתות לרבדים, "נמוכים" ומ"הוספסים של עולם דראמטי וקר"סם, המוצג בקולנוע ובספרות — עולם-הפאורות תוסס של אלתרמן, קלארק גיבל, הקאובוי המהוסס בסרטון הפרסומת, גשות-אמנות גדולות וטראגיות.

הרעונות של שיריו היא באור הנטיית שלהם. הסגנון מהוסס אבל לא מצועצע. הסמלים מוכ"הרומאנטיקה אהודת. החיסי פוס הלשוני ההורס כל כך הרבה שירים שנכתבים היום, איננו פוגע ברבים משיריו. היכולת המטא-

פורית מעניקה פעמים רבות מעוף דווקא לסגנון מהוסס. והעדינות האישית של הכותב מצילה את שיריו מן השגרתיות מחסלת-השיריים. בואת מקוריותו של הקובץ ועיקר ערכו: יכולת מיוזג רוי מאנטית בין עולם מהוסס בסג"גונו המהוסס, ובין זווית-ראייה עדינה, עיקר כתיבתו של רוני סומק היא הפיכת פלאקאטי ל"סמלים רומאנטיים.

שירי הקובץ סדורים, פחות או יותר, בסדר כרונולוגי. סדר זה מלמד על התקדמות לקראת צמי"צום בכתיבה. אינני יודע אם זו התקדמות טובה אצל רוני סומק. אני הושב ששיריו זקוקים להרבה מטאפורות ולהרחבה תיאורית,

כמו אלה המצויות בשירים הרא"שונים בקובץ. לעתים, ההסתמכות על התפאורה הוויזואלית בשירי הקצרים גדולה מדי. לעתים צע"קנות התפאורה הורסת את ה"שיר. לעתים אין בו מספיק ד"מויים טובים שיצילו אותו משיג"רה. השירים היפים הם המפור"טיב. בהם הגעגועים גפרשים ל"אורכם ולרחבם, בהם הדימויים המטאפוריים מצביעים על האפי שריוות הטמונות בתפאורה ומ"ניעים אותה לחיות: לקפוץ עם סבא הדמיוני והאמיתי על ה"טיילת, לנסוע לאורך פניה המ"חות של מרילין מונרו, לרכוב עם הקאובוי של מרלבורו מעבר לסרטון הפרסומת, עד סוף הדרך.